

ચાલુ જમાનો

અથવા

પારકે પૈસે પરમાનન્દ
નામક નાટકનો ટુંકસાર અને ગાયનો

પ્રયોજક શ્રી. ઠક્કર નારાયણ વિસનજી

જાગ્યા પ્રસીદ્ધ કરનાર,

એમ. એન. એન્ડ પીતલવાલા.

શ્રી આર્થ નીતિદર્શક નાટક સમાજના માલિકો.

શ્રી ચોપડીવોહરા અખલદુર્લભ્યુમ હેખાતલાહએ જકરીયા મસજીદ

પોસ્ટ નાં ૩ મુંગમ્મા પોતાના શ્રી તમચબી પ્રેસમાં છાપી.

હીમત ર આના

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક: ૨૧૧૨૦ . વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ યાત્રુ જમાનાનાં ગાયત્રી

વિષય ૬ : ૨૪

શ્રીમાન્ પ્રાંગધ્રાનરેશ મહારાજા શ્રી ઘનશ્યામસિંહજી
મહારાજાશ્રિત,

શ્રી આર્ય નીતિદર્શક નાટક સમાજ

ચાલુ જમાનો.

અથવા

“પારકે પૈસે પરમાનન્દ !”

‘મક નાટકનો ટુંક સાર એને ગાયનો

પ્રયોજક રા. ઠંકર નારાયણ વિસનજી.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

એમ. એન. એન્ડ પીતલવાલા—માલેકો.

આ ચોપડી વોહરા અબદુલકૈયુમ હેબતજાહએ જ કરીયા મશીન

માડવી પોસ્ટ નાં. ૩ મુંબઈમાં પોતાના ધી તખયી પ્રેસમાં છાપી

પ્રથમ આવૃત્તી, પ્રત ૫૦૦૦

ઈ. સ. ૧૯૧૪

વિ. સં. ૧૯૭૫

—:૦:—

કિંમત રૂ. ૦-૨ ૦ (બે આના)

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
સં. ૧૧૬
ગુજરાતી લેખિયોગ્રંથ-સંગ્રહ
૫૧૨૦

સ ૧૯૧૧ના પ્રશ્નિકા કોર્પોરેશન ઓફ ગુજરાત તથા સ ૧૯૬૭ના ૨૫મી
પ્રશ્નિકા મુજબ આ નાટક રજિસ્ટર્ડ કરાવી પ્રદર્શકે જાહેરમાં તથા
જાહેરમાં વહેરના અધિકાર પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે તેમની
રજા વગર કોઈએ જાહેરમાં જાહેરમાં કે છાપમાં જાહેરમાં નહિ.

પ્રસ્તાવના.

કલ્યાણકારક કૃપાનિધિ જગન્નાથક જગદીશ્વરની પરમ કૃપાથી લગભગ બે વર્ષના અવધિમાં સરસ્વતીચંદ્ર, બોલતો કામળ, પરશુરામ, ઇન્દ્રાવતી, બેધારી તલ્વાર, અને વિશ્વામિત્ર આદિ રાજકીય, સામાજિક અને ધાર્મિક વસ્તુ સંકલનાવાળાં, સર્વથા નવીન અને હિતમ છ નાટકો અમારી મુખ્ય કંપની તથા શાખા કંપની દ્વારા સુરત, મુંબઈ અને વડોદરાની રંગ ભૂમિપર ભજવી ગુજરાતી ભાષા બોલનાર અને સમજનાર સૌકીન તથા રસજ્ઞ પ્રેક્ષકોની પ્રશંસાને પાત્ર થઈ આજે પોતાના નવીન સામાજિક સંપત્તિ નાટ્ય પ્રયોગ ‘ચાલુ જમાનો અથવા પાસે છે પૈસે પરમાનંદ’ સાથે આ નાટક સમાજ રસિક ગુજરાતી પ્રજા સમક્ષ રજુ થવાના ભાગ્યને પ્રાપ્ત કરી શક્યો છે અને આશા રાખે છે કે તેનો આ નવીન પ્રયત્ન પણ અવશ્ય પ્રેક્ષકોના સંપૂર્ણ આદર અને અનુગ્રહને પાત્ર થશે.

અમારા સરસ્વતીચંદ્ર, બોલતો કામળ, ઇન્દ્રાવતી અને બેધારી તલ્વાર આદિ નાટકોમાં હાસ્ય રસના આકારમાં આજ કાલના કહેવાતા સુધરેલા પણ ખરેખરા જમડેલા સંસારના કેટલાક નમુના રજુ કરવામાં આવ્યા છે અને તે એટલાબધા અસરકારક નીવડ્યા છે કે પ્રસિદ્ધ “ગુજરાતી” પત્રમાં પણ તે વિશેની એક બે વાર અગ્રવેબોમાં નોંધ દેવાઈ છે. આદિથી અંત પર્વત સામાજિક નાટક સાથે રંગ ભૂમિપર રજુ થવાનો આ અમારો પ્રથમ પ્રયત્ન છે, અને એ અમારો પ્રથમ

યશસ્વી થતાં અમે બીજા પણ ઉત્તમોત્તમ સામાજિક નાટકો પ્રબલે
લાઠર કરીશું; કારણ કે, અમારી ધારણા પ્રમાણે ચાલતા સમયમાં
ધાર્મિક નાટકો કરતાં આવા અન્યોક્તિ રૂપ સામાજિક નાટકોની
યોગ્ય લેખકોના હાથે લખાયેલાં અને યોગ્ય નાટક સમાજો તથા યોગ્ય
નટોદ્ધારા જાળવાતાં નાટકોની વિશેષ આવશ્યકતા છે. અસ્તુ.

અત્યંત ધનનૃણા મનુષ્યને કેટલી સીમા પર્યંત ધર્મહીન. હૃદય
ક્રમ્ય અને પાગચારી બનાવી દે છે, કેવળ ધન વિષયક લાગણીવિના
તેના ચિત્તમાંની બીજી બધી લાગણીઓનો કેવી રીતે લોપ થાય છે,
એવા ધનલોભુપોના હાથે બીજા ધનવાન ગરીબ અને કંગાલોની, અરે
એટલું જ નહિ પણ પરિણામે આખા દેશની કેવી અને કેટલી હદ સુધી
શાયમાલી થાય છે અને વ્યભિચારિણી સ્ત્રીઓ કેટલીબધી નિર્દય અને
સ્વર્થપરાયણ હોય છે, આદર્શ શરાફે કેવા હોવા જોઈએ અને આદર્શ
ધર્મ અબળાઓનો શો ધર્મ હોવો જોઈએ છતાંદિ તત્ત્વોના સંમેલનથી
પ્રસ્તુત નાટકની વસ્તુસંકળના રચાયેલી છે અને આજ કાલની
ભોગસ એકાનાં ભોપાળા ખુલ્લાં થતાં અત્યારે દેશમાં લાહોર અને
અમૃતસરથી માડી પુના અને રતનાગિરિ પર્યંત કદાચિત પરંપરાએ
આખા હિંદુસ્તાનમાં સ્વદેશી વ્યાપારને એક કારી ધા વાળ્યો છે
એટલું જ નહિ, પણ અસંખ્ય ગરીબો, અનાથ વિધવાઓ અને બાળકો
કેવળ નિર્ધન અને જીવનના આધાર વિનાનાં થઈ ગયાં છે; તે ભોગસ
મંદેના ધનલોભુપ સંસ્થાપક ધોળા દલાડાના ધાડપાડુઓની કૃષ્ણ
મથોનું પણ એમાં સંપૂર્ણ દર્શન કાઢવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે.

છેલ્લાં સાત આઠ વર્ષથી દેશમાં જે સ્વદેશી ઉત્પાદનો આવિ
શીવ થયો છે, તેણે અનેક મૃત અગ્નિઓને જીવતાં કરાડ્યું છે, અને

એનો પ્રવૃત્તિયોગ દેશને અનેક રીતે લાલ કરક થયો છે; છતાં ન્યાય અને સત્યને અનુસરીને એટલું તો કહેવું જ જોઈએ કે, આપણા ઋષિઓએ અત્યંત ધનતૃષ્ણાને જે કારણથી નિન્દી છે, તેનું યથાર્થ દર્શન જો એકના વિનાશથી થતું ન હોય તો એકનો એ વિનાશ દેશને આડકતરો લાલ કરવા પણુ સ્થિતિમાન નીવડ્યો નહિ એવો કદાચિત્ત ખેદ અને શોક કરવો પડે.

આજથી લગભગ દોઢ પોણા બે વર્ષ પહેલાં હું અને અમારી કંપનીના બેબક તથા મારા મિત્ર ઠક્કુર નારાયણુ નોવેલ્ટી થીએટર-માં ‘ એક્સેલ્સીયર સિનેમેટોગ્રાફ ’ માં આવેલી ‘ The Greed for Gold ’ (‘ સુવર્ણ તૃષ્ણા ’) નામક ફિલ્મ જોવા મળ્યા હતા કે જેમાં એક આદર્શ બેંકર અને એક જુગારી તથા સ્ટોડિયા બેંકર ની જીંદગીના ચિતાર અને તેના યોગે જનસમાજની થતી પાલમાલી ના ચિતાર ધણાજ અસરકારક આપવામાં આવ્યા હતા. તે વેળાએ એ ફિલ્મમાંની ઘટનાને લોકો સંખ્યા સ્મરણીય એક ઘટના સાથે સરખાવતા હતા અને અમારી કંપની માટે એ ફિલ્મના આધારે નાટક લખાવવાનો તે વેળાએજ મને વિચાર આવ્યો હતો. પણ કેટલાક કારણોને લીધે તે વિચારને અમલમાં મૂકી ન શકાયો અને વાત લંબાણુ પર પડી. એવામાં અચાનક બોમ્બ બેંકના જવાળામુખો પર્વત નો સ્ફોટ થતાં તેમાં ધણાક લોકોના સુખ સંતોષની આહુતિ અપાઈ અને દેશમાં ફેલાહલ વ્યાપી ગયો, તે વેળાએ પુનઃ તે શીલ્પમાંનો દેખાવ નજરે તરી આવ્યો, રા. ઠક્કુર નારાયણુને એ ફિલ્મમાંનું વસ્તુ લઈ તેની સાથે અહીંની ચાલુ જમાનાની બાળતો મળવીને એક નાટક લખ

વાને ક્યું અને તે મારા મિત્રે પોતાની તબીયત ઘણીજ નાદુરસ્ત હોવા છતાં માત્ર દોઢ માસની મુદતમાં લખીને તૈયાર કરી આપ્યું અને તે પ્રયત્ન આજે પ્રજા સમક્ષ રજૂ થાય છે.

આ નાટ્ય પ્રયોગ રૂપ ચામૂકથી ધનને જ પરમેશ્વર માનનારા અસંખ્ય પામર જીવોની ધનતૃષ્ણામાં જે કાંઈ પણ ઘટાડો થશે તેમજ વિશ્વાસુ લોકો એવા સફેદ જોના પ્રાંપચ જળમાં ઓછા પ્રમાણમાં પ્રસાગે અને પ્રામાણિકોના અતઃકરણમાં પ્રામાણિકતાની મંદ જ્યોતિષ પણ જગૃત થશે, તો અમે અમારો આ અલ્પ પ્રયત્ન સફળ થશે છે એમ માનીશું.

અંતે વિજયદાતા પરમાત્માનાં ચરણોમાં મસ્તક નમાવી વિજય ની આકાંક્ષા રાખી હું મારી લંબીનીને વિરામ આપવાની આજ્ઞા મન્યું છું.

મુંબઈ, આન્ટરોડ,
વિક્ટોરિયા થીએટર
તા. ૧૯ મી માર્ચ ૧૯૧૪
ગુરુવાર.

મેતીરામ બેચર નંદવાલા
“શ્રી આર્ય નીતિદર્શક નાટક
સમાજ” ના
એક માલેક. (માલેકોની વતી)

મુખ્ય પાત્રો.

.....

પુરૂષ પાત્રો

ગોવિન્દલાલ—વણિક જાતનો એક ધણેજ પ્રામાણિક અને પ્રતિષ્ઠિત
ખેંકર, શારદાનો પિતા અને માણેકલાલનો સસરા.

માણેકલાલ—ધનાઢય પણ સદા શર્તમાં પાયમાલ થએલો વણિક
નરજી. શારદાનો પતિ અને પછીથી ગોવિન્દલાલનું ખુન
કરી તેની ‘મકયુર્ગરી ખેંક’નો થએલો ચાલક અને પાપાત્મા.

વલ્લભદાસ—‘સર’ થએલો અને સુંધારાના શિખરપર ચઢેલો વાણી-
યો ડૉક્ટર; કેટલીક મીલો અને ખેંકોનો શ્રીખાઉ પુતળા
ડાયરેક્ટર પોતાને વિલાયતીના ઉપનામથી ઓળખાવનાર.

અંબકલાલ—‘આપ તેવા ખેંકા ને વડ તેવા ટેડા ની કહેવતને અક્ષરે
અક્ષર ખરી પાડનાર સર વલ્લભદાસ વિલાયતીનો કળદીપક.

નંદુનાલાલ—નાણાવટીની અટકથી ઓળખાતો એક વાણિયો સરાફ;
‘ઓરીજનલ’ ખેંકનો મેનેજિંગ ડાયરેક્ટર.

ગુલામમહમદ—ગુલામિયાની અટકથી ઓળખાતો ‘વલ્કેનો’ ખેંકનો સ્થા-
પનાર અને મેનેજિંગ ડાયરેક્ટર.

મણીલાલ—માણેકલાલનો એક વફાદાર દોસ્ત બેરીસ્ટર.

હરમણ—માણેકલાલનો એક વફાદાર નોકર.

નરરાજન—હાઈ કોર્ટના એક જજ.

એ ઉપરાંત ચમનલાલ ચૈદશિયા, કેઠાબાદ કાકીના, દિકારતા
કબલરોશી, શાશ્વનાનદ સરસ્વતી, કાશીનાથ કૈલાસવાસી, હેમ્લી (નોકર)
બીબા નોકરો; બેંકના ડિપોઝિટરો અને સેરહોલ્ડરો, બેરિસ્ટરો,
મન્ટર ટ્રિટર, કલાર્ક ઓફ ધિ કાઉન્ટ, બિલ્લ લુટારા અને તેમનો
સરદાર, ઇત્યાદિ.

સ્ત્રી પાત્રો

સુલદ્રા—ગોવિન્દલાલની બીજી વારની સ્ત્રી, સારદાની આદર્શ ઓરમાન
માતા અને પછીથી એક આદર્શ આર્ય વિધવા.

સારદા—પ્રથમ સતત વિચારની ગોવિન્દલાલની પુત્રી, માણેકલાલની
પતિપરાયણ અને સાધ્વી પત્ની અને આદર્શ આર્ય અબળા.

રાધા—રાક્ષસી પ્રકૃતિની એક બલિચારિણી ઔદા.

સુલાખ—રાધાની પોતાની માતાના ફોટોગ્રાફ જેવી દીકરી-પછીથી
માણેકલાલની બેવફા બાઈડી.

ઉર્મિલા—સુધારાના ક્ષિપરપર ચઢવામાં પોતાના પતિ કરતાં આગળ
વર્ધલી સર વલ્લભદાસ વિલાયતીની મૃદુલદમી અને ચંપક-
લાલની માતા લેડી ઉર્મિલા.

એ ઉપરાંત બેંકમાં પૈસા રાખી પાવમાલ ચએલી રાંડીરાંડ,
બરમેડ, દાસી ઉત્પત્તિ.

કથળ—મુંબઈ અને મેવાડમાં આરાવલીનો પ્રદેશ

કાળ—ચાલુ જમાનો.

ॐ તતસત પરમાત્મને નમઃ

ચાલૂ જમાનો

અથવા

પારકે પૈસે પરમાન્દ!

નામક નાટકનો પ્રવેશાનુક્રમથી સંક્ષિપ્ત સાર.

કિચિત્ પૂર્વ વૃત્તાંત—પ્રસ્તુત નાટક સમાજિક છે અને તેમાં વર્તમાન કાળ-ચાલતા જમાનાની ઘટનાઓનું જ શબ્દિક ચિત્ર આ દેખવામાં આવ્યું છે. માણેકલાલ એક કુલીન અને ધનાઢ્ય પિતાનો બાણીયા જાતિનો પુત્ર હતો અને હજી કાલેજમાં બસ્યો હતો તે વેળાએ જ તેનાં માતા પિતાનો સ્વર્ગવાસ થવાથી રૂપિયા ત્રણ રૂ લાખની મીલકતનો ન્હાની ઉમ્મરમાં જ તે સ્વતંત્ર માલિક થયો હતો. કાલેજમાં ગોવિન્દલાલ નામના તેનીજ ન્યાતના એક મહા પ્રતિષ્ઠિત, નામાંકિત અને ધનાઢ્ય ડ્રૉક-એન્ડર-ની પુત્રી શાન્દા પણ તે વેળાએ ભણતી હતી અને તેનો માણેકલાલ સાથે પ્રણય સંબંધ બધાયો હતો. માતા પીતાના મરણ પછી કેટલાક સંદેહિયા અને રસમાં હમેશ નસીબને અજીવાવના મિત્રો મળવાથી માણેકલાલ

પણ મદદ અને રેસના રંગથી રંગાવા માંડ્યો હતો. આ બાબતની ગોવિન્દલાલને ખબર હોવાથી પોતાની પુત્રી શારદાને તેની સાથે પરણાવવાનો તેનો જરાપણ વિચાર નહોતો અને શારદાને તેણે એ સ્નેહમંબંધને આટલેથીજ અટકાવી દેવાની આજ્ઞા કરી હતી. પરંતુ પ્રેમધેલી શારદાએ પિતાની ઇચ્છાનો અનાદાર કરી માણેકલાલ સાથે સ્વનવ્રતાથી લગ્ન કર્યું અને એ કારણથી પિતાના કોપને પાત્ર થતાં પિતાના ગૃહ સાથેનો તેનો સંબંધ સદાને માટે દૂરી ગયો—પિતા પુત્રીનો બોલવાનો વ્યવહાર પણ ન રહ્યો. ગોવિન્દલાલને શારદા વિના બીજી કશીપણ સંતતિ નહોતી એટલે તેનો શારદાને જ યોગ્ય પતિ સાથે વસાવી, સર્વ સપત્તિ આપી જવાનો વિચાર હતો અને એટલા માટે જ શારદાની માતાનો લાબા વખતથી સ્વર્ગવાસ થએલો છતાં અને બીજી અનેક કન્ધાના માગા આવ્યા છતાં તેણે લગ્નસંબંધ કંઈ નહોતો. ન્યારે પુત્રી આવી રીતે સ્વ-મહત્વાથી વર્તનારી થઈ અને પિતાના ગૃહને ત્યાગી ગઈ એટલે સનતિની આશાથી લાચારીએ તેણે બીજીવાર દગ્ન કર્યું. પરંતુ દર્શાવ્યવશાત તેને એ બીજીવારના સંબંધથી સંતાનની પ્રાપ્તિ થઈ શકી નહિ. ગોવિન્દલાલની બીજીવારનો સ્ત્રી સુભદ્રા અત્યંત સુશીલ, અનુસૂયા અને સુશિક્ષિત તથા દયાળુ સ્વભાવની હતી.

પિતાનો લાખોનો વારસો હાથમાં આવવાથી માણેકલાલે અભ્યસનો ત્યાગ કર્યો અને શાસ્ત્રાભ્યાસ પણ તેની ગૃહિણી થવા પછી કોલેજના અભ્યાસને ત્યાગી દીધો. માણેકલાલે સદા અને રેસમાં માહોમ કરીને કંપલાવ્યું અને ત્રણ ચાર વર્ષમાં એ બે માર્ગે તેની બધી દોલત ઘસડાઈ જતા તે તળિયાઝાટક થઈ ગયો. તેનાં વાહીબંગલા ને માડી

થોડા વેચાઈ ગયાં, ખાયડીનાં ઘરેણા અને કપડાંનું પણ લીલામ થયું એટલુંજ નહિ, પણ તે કરજદાર થઈ ગયો અને ધરમા ખાવાને ધાન્ય પણ ન રહ્યું માણેકલાલની આવી બુસી દલત છે તે સદામાં ગચ્છીસ હજાર અને રેસમાં દશ હજાર હારી ગયો છે, લેણદારોને આપવા માટે પામ નથી અને છેવટે આખર જવાનો અને કેદમાં બેસવાનો વખત આવી લાગ્યો છે, એ સમયથી આપણા નાટકનો આરંભ થાય છે.

—=====

અંક ૧ લો.

પ્રવેશ ૧ લો.—સ્થળ,—માણેકલાલનો ઘરગલો—માણેકલાલની નાસીપામી, શારદાને તેના પિતાપાસે જઈ તેની પાસેથી લેણદારોને આપવા બેગાં નાણા લાવવા માટેનો તેનો આગ્રહ પ્રથમ માની સ્વભાવની શારદાની અણુબનાવ હોવાથી પિતા પાસે જવાની અનિચ્છા, પણ પછીથી સમયને આજીન થઈ પતિના કલ્યાણ માટે પોતાના માનને મુકી તેનું પિતાના મૃદ તરફ પ્રયાણ. બ્યભિચારિણી પૌઢા રાધાનું આવવું, માણેકલાલ પાસેથી પ્રેમની માગણી, પ્રથમ માણેકલાલનો તિરસ્કાર, પણ પછીથી રાધાએ તેની દીકરી ગુલાબપર ત્રણ વરસ પહેલાં માણેકલાલે કરેલા બળાત્કારના પુરાવાને બતાવી તેને કેદમાં નખાવવાના બંધ સાથે હાલ તરત મદદ તરીકે દશ હજાર રૂપિયાની રકમ આપવાની લાલચ બતાવવાથી માણેકલાલનું પીગળવું, તેણે સધાના પ્રેમનો કરેલો સ્તીકાર, રાધાની પુત્રી ગુલાબનું આવવું અને ટુંબસો.

પ્રવેશ ૨ જો—સ્થળ સર વલ્લભદાસ વિલાયતીનું
ઘર—સુધારાનાં શિખરપર જઈ પહોંચેલા, જેને મરવાની પણ પુરસ
 નથી, મોતને વાયદો કરવાને તૈયાર અને ‘સર’ થવાના ઉન્માદથી
 ઘેરાયેલા ડોક્ટર સર વલ્લભદાસ વિલાયતી અને તેના પોતાના આપના
 ફોટોગ્રાફ પર કુળકામાંઠડેલે અંકલાલની દિનચર્યાના નમુનેદાર
 ચિતાર, બધું વિલાયતી થવા છતાં ધાન્ય, ધરા, પાણી અને શરીર
 એ ચાર ગામઠી ચીજો રહી જવા માટે આપ દોકરાનો છાતીફાટ
 બળાપો-વિલાયતીના વળગાળની છેલ્લી દ્રવ્ય !

પ્રવેશ ૩ જો—ગોવિન્દલાલ એ કરનો બગલો—એકાતમાં
 સંસારની વિચિત્રતા વિશે ગોવિન્દલાલના કેટલાક તાર્કિક વિચારો.
 તેની સુશીલ પત્ની સુભદ્રાનું ચાહે કાંઈને આવવું તોફાને આપી શારદાના
 આપવાના સમાચાર આપવા, માની ગોવિન્દલાલની પુત્રીને મળવાની
 અનિચ્છા, અને સુભદ્રાએ સમજાવ્યા પછી તેની અનુમતિ શારદાના
 આકર્ષકથી પીગળી પિતાએ પુત્રીને તેના અપરાધની ક્ષમા કરી આશ્રય
 આપવાની દર્શાવેલી પ્રતિજ્ઞા, પણ શારદાની સદા અને શરતમાં હારેલા તેના
 પાતળાં સટોડિયા અને રેસ રમતારાના દેવામાંથી બચાવવાની માગણી
 સાબળી તેનો કાપ, જે કરના કર્તવ્ય વિશે તેના ઉદ્ગારો અને છેવટે
 એક પાછપણ આપવાની ચોખ્ખી ‘ના.’ ઓરમાન મા છતાં ભલા
 દિલની સુભદ્રાનું પુત્રીને સાંત્વન અને પોતાના પદ્મના પૈસા આપી
 જમાઈની આગર બચાવવાની તેની વખાણવા જોગ લાગણી ! ઓર
 માન મા કેવી હોવી જોઈએ તેનો એક સારામાં સારો ચિતાર !

પ્રવેશ ૪ થો—માણેકવાનના જંગલનો એક ભાગ—
 માણેકલાલના કંઈકે દુનિયા વિશેના વિચારો, ન્હાનાલાલ નાણાવટીને

ઓરીબિનલ મેંકના મેનેજરનું આવવું, માણેકલાલની તેની પાસેથી રૂપિયા એકવીસ હજાર ઉછીના આપવાની માગણી, ન્હાનાલાલની તેને 'શુધવારિયા'માં જવાની અને નાદાર થવાની કીમતી સલાહ ! દીવાળા વિશેની આમળના વખતની અને અત્યારની વ્યાખ્યામાં થએલો ભયંકર તફાવત અને તે વિશે નાણાવટીનું લાપજ. માણેકલાલનો પ્રાણ જતાં પણ દીવાળું ડુંકી બાપ દાદાની આખરને કલંક ન લગાડવાનો દૃઢ વિચાર અને તે વિચારમાં વિશેષ દૃઢ રહેવાનો તેની ધર્મશીલ પત્ની સારદાનો પતિને પ્રાથનારૂપ ઉપદેશ.

પ્રવેશ ૫ મો—તાજમહેલ હોટેલમાંનો એક ખાનગી ઓરડો—ચમનલાલ ચૌહાણના નામના એક ચીનના સાદુકારે સાતમી વાર લોકાને પોક મુકાવી કાયદાસર શુધવારિયામાં નાદારી નોંધવી ફતે મંજૂર થી દીવાળું ડુંકી બતાવ્યું અને ધરને તર બનાવ્યું તેની ખુશાલીમાં તેના નજીબોદિયા મિત્રો તરફથી તેના માનમાં કરાવતી પેગ પાર્ટી અને નાચપાર્ટી, ઘાળા દિવસના ઘાડ પાડુઓના દીવાળું ડુંકવાની કળા વિશે કેટલાક બહુવા બેગ નજીબોદિયા વિચારો—ચાલુ જમાનાનો આયોદ્ય દેખાવ, સર્વનાશક સભામાં 'વહેનો' (જવાળામુખી) એક નામની એક નવી બેંક ખાસ લોકોને રકાવવામાં જ ખોલવાનો ઠરાવ અને તેનો કાર્યભાર કેવી ચાલાકીથી ચલાવવો એ વિશેની ગોઠવણ. છેવટે મદિરાપાન અને મામરી નાચ ગાયન સાથે વિભાયતી ડાન્સના મગલ—ચર્ચુસંકરતા સાથે પાર્ટીની પૂર્ણાકૃતિ.

પ્રવેશ ૬ ઠો થળ, માણેકલાલનો ઓરડો—અમુક રકમ આપી બાકીની રકમ અમુક મુસ્તમા આપવાની કલુલાત અપ્પા જતાં બેંકુદારોએ દૃઢ ઉપરાંત સતાવવાથી માણેકલાલનો દુનિયાના

લોકોપર ચએલો તિરસ્કાર; ધરમાં ભૂખમરાનો વખત, ચાહે માટે દુધ લાવવા માટે ત્રણ પૈસાની પણ જીવન! માણેકલાલની હદ ઉપરાંત નિરાશા, ધરના જૂના નોકર લક્ષ્મણે પોતાના એકઠા કરેલા સાતસો રૂપિયાની રકમ શેકને આપવાની જતાવેલી ઉદારતા, એક અજબ વફાદારી ! સત્યના માર્ગે ચાલવાથી દુખી ચએલા માણેકલાલનું મને તેમાં અપકૃત્ય કે સાહસ કરીને પૈસાદાર થવાના નિશ્ચયપર આવવું તેના ભયંકર વિચારો.

પ્રવેશ ૭ મા કથળ; જોવિન્દલાલની બેઠકનો ટેકરી હોલ—બેંકરોની મનોવ્યથા અને જોખમદારી વિશે જોવિન્દલાલના આદર્શ નિચારો. ડાહ્યાભાઈની સ્ત્રી બલિયારિણી રાધાનું બીજું બેંકમાં બાજ વધારે મળતું હોવાથી પોતાના રૂપિયા ત્યાંથી ઉપાડી લેવાની વાત ચીત કરવાને આવવું. બેંકિંગના ખરા તત્ત્વ અને આજકાલની કેટલીક જોગસએ કોને જોગસ કાર્યભાર વિશે કેટલોક સંવાદ. માણેકલાલનું છુપી રીતે દાખલ થઈ એક તીજેરી પાછળ સતાવું, રાધાએ તેને જોએલો હોનાથી બારણા બહાર તેનું નીતે ચંપટાને જોવા લાભા રહેવું; જોવિન્દલાલ આરામ લેવા આરામ કુરસીમાં પડતા માણેકલાલનું નીકળી આવવું, એક જાતની માટીના લોદાથી જમામના હાથે સસરાનું ખૂન ! રાધાનું જાહેર થવું અને તેનું માણેકલાલપર અખુનનો એકરાર લખી આપવાનું દબાણ ! માણેકલાલે દબાણમાં આવી સીતે લખવું અને રાધાના મુખ મડળમાં આનંદની છટા ! ટેબલો.

અંક ૨ જો.

પ્રવેશ ૧ જો સ્થળ—જોવિન્દલાલનો બંગલો—જોવિન્દલાલના મરણને એક વર્ષથી વધારે વખત થઈ ગયો છે, પુત્રીને સુખી કરવાના હેતુથી સુભદ્રાએ બે પ્રનો કાર્યભાર માણેકલાલના હાથમાં અપાવી પોતાના બચ્ચી મિલકતનો માલેક તેનેજ બનાવી પોતે વૈધવ્ય પાલન માટે કાશી જવાની તૈયારી કરી છે. સુભદ્રાના પોતાની બદલાયેલી દશા વિશેના વિચારો, શારદાની કૃપાળુ માતા તરફની લાગણી બિભિચારિણી રાધાના નીચ વિચાર અને સુભદ્રાના સ્ત્રી ધર્મ તથા વૈધવ્ય વિશે આવડત હિતમ હિદ્માર ' જવા પહેલાં સુભદ્રાનો પોતાના જમાનને રાધા સાથે વિશેષ સળધ ન રાખવાનો અને સદામાન પડવા વિશેનો ઉપદેશ રાધાનું ચીઠી આપીને જવું થએલું હોવાથી. રાધાના દબાણથી કટાણેલા માણેકલાલનો પશ્ચાત્તાપ,

પ્રવેશ ૨ જો સ્થળ—રાધાનું ઘર—બૌવન મદમાતી ગુલાબ પોતાના બૌવનવિકારને અકત કરતી આવે છે; ત્યારપછી રાધાનું આવમન અને વડેલી મા ઘીરીના કેટલાક સ્વાર્થપરાયણતાવાળા અને અબદ નિયાત રાધાનો પોતાની ઘીરીને માણેકલાલ સાથે પરણાવી જમાનના ઘરમાં રહેવાનો નિર્ધાર માણેકલાલનું આ વુ અને રાધાએ તેનાપર શારદાને મારી ગુલાબ સાથે પરણી પોતાને સહિ રાખવાનું કરેલુ દબાણ અને તે સાથે પોતાના માંદા પડેલા ધણીને પણ સર્ગધામમાં પહોંચાડી દેવાની તેની ગાઠમણ. માણેકલાલનું શરદાને પ્રારવાના વિચારથી કંપવું, પણ અતે પોતાના બચ્ચે અપરાધના પુગવા રાધાને હોવાવાથી રાધાની ઈચ્છાને વશ થઈ તેનું શારદાને

મારી નાખવાના વિચારપર આવવું' મા દીકરીની લાવિ સુખ વિષયક અશ્લીલ કલ્પનાઓ અને વિવિધ મનોગાન !

પ્રવેશ ૩ બે-સ્થળ:-લેડી ઉર્મીલાનો પ્રાઇવેટ રૂમ—લેડી ઉર્મીલાનો સુધરેલો બેગ લાયક અવતાર, સર વલ્લભદાસનો પ્રવેશ અને લેડી ઉર્મીલાની પ્રજા વૃદ્ધિને અટકાવનારી સ્ત્રી સભામાં અધ્યક્ષપદે વિરાજવા માટે જવાની તર્જમારી, માસ્ટર સર વલ્લભદાસ નિલાયતીના પોશ્ચિનમાં માત્ર એ 'તું' કહીને બોલાવવાથી મૃત્વિશ એટીકેટ પ્રમાણે આવી મએથો મોટો વાથો 'મર્ક્યૂરી' એકના મેનેજિંગ ડાયરેક્ટર માર્ગેક્લાલે વ્યાજના લાવમાં વધારો કરવાથી સરની દરખાસ્તને માન આપી તેના સ્ત્રી પુત્રે કરેલો પોતાનાં નાણાં તે બેકમાં રાખવાનો ફેરાવ. અપકલાલના કુંવારા રહી પશુસંસાર બોમવવાના વિચિત્ર વિચાર અને બેયકુલ ચાલુ જમાનાની અજબ ખુબીઓનું તેના દુખથી વર્ણન !

પ્રવેશ ૪ થો-સ્થળ.-મેવાડમાં આસવલી પર્વતનો પ્રદેશ—શ્રીનાથદ્વારાની યાત્રાના નિમિત્તે મેવાડમાં લાવી આસવલી પર્વતના શિખરપરથી માર્ગેક્લાલ શારદાને ખીણમાં ગળાવી ચાલ્યો જાય છે. શારદા ખીણના તળિયામાં ન જતાં વચ્ચે ઝાડીમાં અટકી રહે છે. બિલ્લ સુટારા અને તેના સરદારનું અગમન, તેમના હાથે શારદાનો જમાવ, બિલ્લ સરદારની ઉદારતા, શારદાને ધર્મમગિની માની કાપડા તરીકે સો સોના મોહોર આપવા ઉપરાંત પતિની પાસે છુપા વેશથી રહી તેનાથી પતિની ચેષ્ટા બેઠ શકાય એટલા માટે ચહેરાના રંગને બદલવાની અને પાછા તેને અસલ રંગમાં લાવવાની બે ભુટીઓ આપે છે. શારદાને તેને સાભાર આપીશું ! ધોળા દિવસના ભણેલા ધાડપાડુઓ કરતાં અમલ અને જમલવામી કાળા સુટારાના અંતઃકરણની પવિત્રતાનું ઉચ્ચ મિત્ર !

પ્રવેશ ૫ મા—વલ્કેને બેકના મેનેજિંગ ડાયરેક્ટરની ખાનગી ઓફિસ — વલ્કેનો બેકના ચાલક ગુલામમહમ્મદ ગુલાટિયાની નાણા સંબંધી કહગી દાલત; ન્હાનાલાલ નાણાવટી પાસેથી રૂપિયા ચાર લાખની તેની માગણી અને ન્હાનાલાલનો પોતાની મુશ્કેલીમાં જવા વિશેની તૈયારીનો ખુલાસો; નિરાશા ! સર વલ્કે દાસ વિલાયતીનું આવવું, અને વિલાયતીએ ગુલાટિયા પાસેથી કરેલી કમિશનની અને પોતાની 'ઇન્ડોર્સ' કરેલી હુડીઓ બીજા કોઇનું 'ઇન્ડોર્સમેન્ટ' કરાવી પોતાને જોખમમાથી ઊડવવાની માગણી ગુલાટિયાનો ગુલાટિયો જવાબ અને તેમના જવાબછી ન્હાનાલાલનો ગાડી દુનિયાની ગાંડી રીત તરફ અફસોસ !

પ્રવેશ ૬ મા—સ્થળ:-મુબઈ કોટ, શેર બજાર પાસેનો બાગ—દુટેલી વલ્કેનો બેકના રહેલા ડિપોઝિટરો અને શેર હોલ્ડરોનો કોલાહલ, સર વિલાયતીનો બળાપો અને રાડીરાંડનો કકળાટ. ચાલુ જમાનાની ખુબિયો વિશે ન્હાનાલાલનું કેટલુંક વિવેચન.

પ્રવેશ ૭ મા—સ્થળ:-મર્ક્યુરી બેંક—પોતાની બેકના કૌશલ બાવ પહે પહે ગમડતા જવાના ખખર ટેલીફોનમા આવતા રહેવાથી માણેકલાલનો ગલરાટ, બેંકપર ડિપોઝિટરો—માગનારા—નો દરોડો અને તેમને હિંમતથી સંતોષકારક આશ્વાસન આપી શાંત પાડવાની માણેકલાલની અદ્વિતીય વાક્યાવુરી. લોડોનું શાંત થવું અને મર્ક્યુરી બેંકના કાર્યભાર તથા માણેકલાલની પ્રામાણિકતામા લોડોનો અલૌકિક વિશ્વાસ.

અંક ૩ એ.

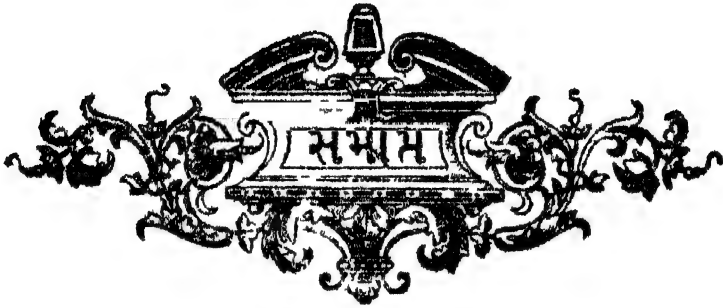

પ્રવેશ ૧ સ્થળ-સ્વ. ગોવિંદનાથને' બંગલો—શહેરમાંની એક ભિલ્લડી તળે પોતાના પતિના ઘરમાં નોકર રહેલી શારદાના સાગ્ર દયા વિશે હિંમત. વકાફાર લક્ષ્મણને તેણે પોતાનો ભેદ આપતાં બંનેએ રાધા અને તેની દીકરી ગુલાબનાં પાપોને પ્રકાશમાં લાવવાનો કરેલો નિર્ધાર (અહીં એટલું ખાસ જણાવવાનું છે કે, માણિકલાએ શારદાને માગવાના કરેલા કુટૂંબ પછી રાધા પોતાના ધન્યુને ઝેરથી મારી દીકરીને માણિકલાલ સાથે પરણાવી પોતે પણ ત્યાં જમામ સાથે આવી વસી છે અને ઘરનો ખરી સત્તાવીસ રાખી પોતે જ છે) વહેલી મા દીકરીના વહેલા વિચાર, સ્વપ્નમાં પણ માત્ર વ્યભિચાર અને વ્યભિચાર ! ચિતાગ્રસ્ત માણિકલાલનું આવડું અને નવી સ્ત્રી તથા વહેલી સાસુના ચરિત્ર તથા વચ્ચેનો શોકાતુર થઈ શારદાનું રમરણ કરી ચાલતા થવું. આનંદમાં આવેલી ગુલાબના પોલકામાંથી માણિકલાલના કરારના કાગળ પડી જવા અને પતિને પિતાના તથા પોતાના ખુનારીકે ઓળખવા છતાં હાથ આપી એ રંડા ઝોના હાથમાંથી બચાવવા માટે તે કાગળને બાળી શારદાનો પુનઃ નાથના ગૃહરાજ્યની રાખી થવાનો નિર્ધાર અને માતા મુલદાને કાચીથી બોલાવવાનો વિચાર.

પ્રવેશ ૨ જે સ્થળ - ન્હાનાલાલ નાણાવટીનું ઘર - ન્હાનાલાલ અને વિલાયતીનો જે કને રમશાને પહોચાડી પોતે સેક્રસાઇડપર રહેવા વિશેનો સતોષ. ઊર્મીલાનો પોતાના પતિ સર વિલાયતીને ઘરમાં માત્ર ચાર લાખની નજીવી રકમ રાખી નાદાર થવા માટે સખત ઠપકો, ન્હાનાલાલ અને ચપકલાલને તેને સમજાવી આ પહેલી વારના ગુના-હની માફી અપાવવી; ચપકલાલનો મોટા થવા પછી દોઢ કરોડનું દીવાળુ પુરવાનો નિર્ધાર. પછી ચડાળ ચોકડીનો આનંદ

પ્રવેશ ૩ જે-થળ:- માણેકલાલનો જંગલો - કોર્ટમાં લોકોના વિશ્વાસથી વિજય મેળવી આવ્યા છતાં જે ક જોટના મોટા ખાડામાં હોવાથી અને પોતે સદામા જે કની મોટી રકમ ગુમાવેલી હોવાથી માણેકલાલનો પોતાના મિત્ર ભેરિસ્ટર મણીલાલ આગળ બધી ગુપ્ત વાર્તા જણાવી આત્મહત્યા કરી મરી જવાનો વિચાર. તેના વિચારો છુપાઇને સાબળી પતિને ધૈર્ય આપવા માટે સારદાનું ખરા રૂપમાં પ્રકટ થવું; રાધા અને ગુલામનું આવવું અને આશ્ચર્યચકિત થવું. રાધાનો કોપઅને સારદાને જીવતી રાખી પોતાને ઠગવાના અપરાધની શિક્ષા આપવા માણેકલાલને તેના આગલા અપરાધના કરારો જતાની દબાવવાનો પ્રયત્ન. સારદાએ તે કામગીરી નાખ્યાનું જણાવી તેમને સુખ રહેવાની કે ચાલ્યા જવાની આજ્ઞા કરવી. સારદાસાથે માણેકલાલનું બીજા ઔરડામાં જવું. પરાજિત થએલી પાપિની મા ઢીકસીની શત્રુએણા!

પ્રવેશ ૪ થો-૨થળ:-માણેકલાલનો ખાનગી હોલ-કોઠ
 ખલુ ઉપાયે આખર બચવાની 'આશા ન હોવાથી માણેકલાલ આત્મહત્યા
 કરી મરી બચ છે; શારદા આ ધાત અસલ થવાથી હૃદય અટકી
 જતાં મરણને શરણ થાયછે; કાશીથી આવેલી સુભદ્રા પોતાના કુટું-
 બના આવી રીતે સર્વનાશ થએલો જોઈ રિવોલ્વરથી આત્મધાત કરેછે.

k. Jamnadas & Co.

જથાભાંધ ટોપીઓનાં વેપારી.

ફીરંગી તથા ઇટાલીઅન દરેક જાતની ટોપીઓના છુટક તથા જથ્થા.

બધ વેચનાર.

જાગીર

હંગેરીઅન બેગફોર, સાઇકલ વગેરે

ઢંઢાણું — કે પ માર્ટ.

કે. જમનાદાસની કંપની.

મોરારજી ગોકળદાસ ગા.સી.ટી (૮૧-૧) કાલજાદેવી, મુબઈ

શ્રી હરી ઓ

થાલુ જમાનો નાટકનાં ગાયનો

નાન્દી પ્રાર્થના—

૧

વિશ્વ અગ્ર તુ અનગ સુખ સુસંગ દે અલંબ
 વિજય રંગ ચગથીજ રંગજે પ્રયાસને—વિશ્વ૦
 પ્રકાશ આવે જ્ઞાનનો ટળી જાય અજ્ઞાન
 ભારતના સંતાનનું વધે પ્રથિવિમાં માન
 ધારિધર્મ મદનરંગ ભારતીય જનમતંજ
 મારિદે અધર્મ સિંહ નીતિનો ભરી ઉમગ—વિશ્વ૦

શારદા—

૨

અવસરને વશ બસ થઈ રહેવું દુઃખ આવે તે તો સહેવું
 દુઃખ આવે તે તો રહેવું પ્રભુ રૂંડે કોને કહેવું —અવસર૦

વેળાવશ સીતારામ થયા વનવાસી

વેળાવશ દ્રોપદી થઈ સૈરન્દ્રી દાસી

એથી શીક્ષણ લેવું

—અવસર૦

વેળાવશ નગ નૃપ થયા જુગારે દારી

ભટકી દમયંતી વનવન હાય ખીચારી

૭ ભાગ્ય પ્રબળ એવું

—અવસર૦

સરવલ્લભદાસ વિલાયતી— ૩

મોટા ડાક્ટર પાળલક લીડર
મિસ્ટરથી સર કરતા
મોદાના ગોળાથી આ દુનિયા સરકરતા
દુનિયા દીવાની છે અધી સદાની છે
ખોટી ગુમાની છે બંદી ખુદાની છે
કળથી ઠગનારા જેઓ મોજ કરનારા તેઓ
તે ખીસા ભરતા આ દુનિયા સર કરતા

સર વલ્લભદાસ } ૪ અને ચંપક }

શુદ્ધ સવારે મોઢુ બ્રશ ને વિલાયતી મંજનથી થાય.
વિલાયતી આ કોશીનાં, ઊનાં પાણી પીવાય.
વિલાયતી ડીનર વિલાયતી ફેશનથી સેવાય,
વિલાયતી કપડાં વિલાયતી ફેશનથી પહેરાય.
દમામ આ બધો વિલાયતી થયો
તમામ ગામડી રિવાજ દેશથી ગયો
વિલાયતી ભાષા વિલાયતી ચેટાથી બોલાય
વિલાયતી લગ્નો વિલાયતી કોરટમા તોડાય.
વિલાયતી બે કોમાં ગોટાળા વિલાયતી થાય,
ને થોળે દિવસે દીવાળાં પણ વિલાયતી પ્રકાશ:—દમામ
ન્યાં જોઈએ ત્યાં રગ બધા આ વિલાયતી દેખાય.
વિલાયતી સોડામાં વ્હિસ્કી વિલાયતી સેવાય,

ધાન્ય ધરાને પાણી તેમજ જે આ કાળી કામ
માર વસ્તુએ જોઈ ગામડી જાતી કાટી જાય—દમામ

ગોવિંદલાલ

૫

ઇશ માયા કરી સુખ સદન દુખ જતી,
હૃદયાર ભયકાર, ઉલ્લસ સાધન જતી—ઇશ
પીયુષ તમ તેજે સમાન વીણા વિપમ તાન વિષ પાન
માયાની ધરી છાયા, નારીનર સકળ
અમણુ વશ આ —ઇશ

શારદા—

૬

અમારો કેઈ નથી આરો, સમય છે પ્રાણ લેનારો
પડ્યો શિર દુઃખનો ભારો, પિતાજી મારો નેતારો
થઈ છે પાયમાલી સર્વ સદાથી પિતા ભારી
ગયાં ધરબાર ને ધનમાલ, આવી સખત લાચારી
જુરો તકદીરનો તારો, પિતાજી મારો કે તારો—અમારો
ન ખાવા અજનો દાણો, ન પીવા ગોળીમાં વારી
નહીં તન ઢાંકવા કપડું, કહું શું વાત વિસ્તારી
થયો સસાર આ ખારો પિતાજી મારો કતારો—અમારો

મુલદ્રા—

માનું તને સાચી પુત્રી વ્હાલીરે, પ્રીતીને પાળી—માનું
માનીલે પોતાને માતા વાળીરે, પ્રીતીને પાળી—માનું
નિરાશા વિસારી બાળા, જ્ઞાન્નિને લેજેધારી
પીલે આશા અમૃતની તું પ્યાલીરે—પ્રીતીને

જોખને ભડિનતારી પૂરી પમિરી તયપ
લેશે ઇશ્વર લગ્ન સંભાળીરે—પ્રીતીને.

સારદા—

૮

સત્ય નીતિ સદાગ્રહી, બીતી ધરો નહી
કલ્યાણુ થાય તોજ નાથજી
કહું સ્વામી ફરી ફરી આવાર ભાર દષ્ટ
છોડો ન સત્ય ધર્મ સાથજી
ઇશકસોદી પરકસે સકટ આપી હજાર
અંતે ધર્મીનો કરે હાથ ધરી ઉધ્ધાર
જતા પાપી ધરે અધમ માયા વિકારોતે
પામે ભવનાથનો ન હાથજી—સત્યનીતિ

નાથકાઓ.

૯

પિયુ તારાં પ્યારાં લોચન લામે સુંદર રસિક મોહન.
પ્રીતિ નારીની છોડાના જાજી વારી વારી રાંજન—લામે
જોલો મીઠા જોલ સ્વામી શ્યાને રીસ કરો નકામી,
જોલો જોલોને વ્હાલા મારા આવી બેટો સાજન—લામે
જ્યારે હું વિનંતી કરું રીસાઓ છો નાથ.
તે જો હું રીસાઉતો પકડો પ્રેમે હાથ,
છે કેવી રેવ નહારી બાહ હું તો જીતજી હારી—જોલો જોલો

ચારંગિન

૧૦

જસોદાકો જસો મોહો કેષ મિલાયદે
નંદલાલા કાનાકો દિખાયદે,

જસોદા.

જયસી ગોરિયા રાધા નારિયા.
 વયસોલી કારો હય શ્યામ,
 કયસો જાદુ વાકીનો આલિરી.

નાહી બેદેખે આરામ રામ:—જસોદા

ધન જોખન અરૂં રૂપદીનો મોહો રી જગદાધાર
 ભોગી ભવરો પાસ નાહિરી

જીયામેં લાગે કટાર ધાર:—જસોદા

બંન્દા બનકી કુંજ ગલીનમે આવોજી મોરે કાન
 જો નઆવો તો કરંગી, પ્યારે મે તોસે તોફાન જન
 —જસોદા

શારદા

૧૧

ભવભયદાર વિભુશુભકાર
 નૌકાડૂમે ઉદધિ મોઝાર
 દુઃખસંકટનો કર સંહાર
 પારતું ઉતાર જાઉં બલિહાર—ભવભય
 તારઝટ નિજ દાસ દુખથી દેભરી સંસાર સુખથી
 નથી કોઇ બીજો આધાર—જાઉં બલિહાર
 સંસારે સંકટ સમય કોઇ રહે નહિ સાથ
 હવે અમારી નાથ છે નાથ તમારે હાથ—તારઝટ

(ક્રોધ)

અ ક બીજો.

શુભાક્ષ.

૧૨

માઠાં કરમેથી વિધવા થયે જતાં નાથજી
 મને એકલી સસારે મેલી રૂઝતી રે હાય — માઠાં
 થાતાં નિશાપતિ દૂર કાળી શર્વરી થઈ જાય છે
 પતિના જતા વિધવા સતીની પણ દશા તે થાય છે.—માઠાં
 તૃષ્ણા હવે સસારસુખની રાખવી શા કામની ?
 છે ધર્મ થઈ નિષ્કામ માળા ફેરવુ હરિનામની—માઠાં

શુભાબ

૧૩

હાય મુઠ આવી જવાની કીધી મને તો દીવાની
 હાય હાય કીધી મને તો દીવાની
 લજ્જા લુટાવીને રંગે રંગાવી અનંગે જમાવી છે હોળી
 છાતી મદમાતી જોખનિયે ફુલાતી આ અંગે સમાતી ન ચોળા—હ
 રસિયો કો આવીને રસમા ફુલાવીને
 ઝીલે ઝીલાવે નવેલી
 રંગે રમાવીને જવાળા શમાવી દે
 પ્રેમે કરી પ્રેમકેલી

હાય

રાધા—શુભાબ

૧૪

રંગ રંગી વિલાસ ખાસ દાસીને દાસ
 રાજરાણીની જીદગી માણવી મોજ માણવી
 મારો માણકો છેલ્લે બહુ મોઘો
 તને પરણીને થશે સાવ સોઘો

સજી સોજો સજીગાર આખ માઈં બેવાર
 શો બારના શિકાર થાય માનવી રોજ માનવી
 જાતજાતના ભોગ બધા માણી
 કરં ધરની તીજેરીને કાણી
 શોકમ દીકરીને માત પછી આપી શી વાત
 ખરે ખાત છે થનાર આ ફેશન નવી આ ફેશન નવી
 —૨૪૨મી

હમીલા.

૧૫

લટક મટક જુલમ કરતી નજર ગજમ મોહિની
 કામિની યામિની દામિની લટક મટક
 વદન બદન મદન સદન નવી નવી પોલકાની આ ફેશન
 આછ ગ્લાસ જુટ ધારી
 ગમન જોરી ગજ સમી કરે નરનો જાય હારી
 વન મન ધન ધરીને ચરણમાહી લટક મટક.

ચંપકલાલ

૧૬

ગડબડ ગોટા તરછટ ખોટા.
 પણ નર મોટા મનાયે આજે ફેશનમાં કરી
 રમણી રંગે કાળી પફમો ડબ્બો પાળી
 જાનવાને રૂપાળી મોહું રંગે નેચરને રદ કરતી
 નારી નરો ભેગાં તરો બાથો ભરીને બાથોમાં
 સાથે રમો સાથે ભમો હાથો ધરીને હાથોમાં
 મળી આ સમય જે બીબટી માણો યુવક યુવતી

માતા છુટા છેડા ધરમાં બર્ફી પેડા
 આલ્મણ સગે દેડા બેસી આતા
 સંપે પ્રજા વળતી નારી નરો

આશુદા.

૧૭

કરશે વિજય હરી તારો
 સૂણી અબળાના ઉદગારો;—કરશે
 ઉનાળે દિન નહિં પલ્લ કાળી નિશા તાપ હરનાર
 મનુષ્ય નાહ પૂજ્ય રંગથી ગુણથી પુજ્ય થનાર—કરશે
 અલણ્ બીલ રંગે કાળાપણ સરલ હૃદય ધરનાર
 જાણેલ કપટી સફેદ ઠગથી આરા લાખોવાર—કરશે
 ધર્મજાવના ધરી ભગિનીપર કર્યો બધુ ઉપકાર
 બદલા તેનો યોગ્ય આપશે અવશ્ય જગદાધાર—કરશે

નાનાલાલ

૧૮

માંડી માંડી દુનિયાની રીત માંડી દેખી સાવ માંડી
 પાણી પીને ઘર પૂછે એવી માંડી—દુનિયાની
 પાણી પીને ઘર પૂછે કાબળથી કાબળ લૂંછે
 બાંધુ દાળીને મૂછે, બોલે કે પરવા શું છે.—એવી માંડી
 સોનાને આજ ભાવે પીતળને પાસે ભાવે
 રાંડીને ડહાપણ આવે જુધ્ધી ચૌટે વેચાવે—એવી માંડી
 સોનાને ડહાપણ આવે જુધ્ધી ચૌટે વેચાવે—એવી માંડી
 હાથેથી જાતી બાજુ તે વેળા ઉઠતી બાજુ
 છેડો ઘર રસાઈ તાજુ, ખાવ પૂરી પાતળ બાજુ
 હેટલમાં પાતળ બાજુ—એવી માંડી

નાનાલાલ

૧૯

દુનિયા બરેલી દમાની
 સતિયાની થાય દેહાની
 દીન જનની ખરી કમાણીક
 દોલત મલિ દાદાની—
 બેમરમ મધને ઉડાવે
 કંકર પત્થર માની—દુનિયા
 લાજ મૂકી રાજ કરતા;
 હાય હણાઈ હવાથી,
 કાળું પાળાપર કરાવું;
 નીતિ રસાતળ આવી—દુનિયા
 જોર જમતમાં જૂઠું જ્યા
 પછી મનમાં લાય જાનો ?
 જુઠ તરતુ સાય હૂબે,
 એવો ચાલુ જમાનો —દુનિયા

અંક ત્રીજો.

ચારડા

૨૦

ક્યાં કહું જઈ દુઃખ મારું
 દિન રેન એન નહીં જીવન થયું અકારું—ક્યાં
 જુમી તેની તેજને મારું ધર છે આ પ્યારું
 કાળ બદલાઈ મયો કાંઈ લાં નથી તારું—દિનરેન

વલ્લભ વેરી જ્યાં થયો હેતુ કોને હું ખારું
હદ આવી થયું હાથ મંગાનું જળ ખારું—દિન રેન

રાધા-મુલાળ

૨૧

આ સરસને વિલાસ દાનમાં લુટાવિયે
દાનમાં લુટાવિયે દુઃખ કામીના શમાવિયે—આ
થાય મરદ છેલડા નાર વખર છેલડા
વિરહ જનન જનન કરવા
મદન વારી છાંટિયે—આ
નામ અદ્વજ કામની બે ન પુરૂષ કામની
તન મન ધન રસિક જોવન ચરણ માંહિ પારિયે—આ

સારદા

૨૨

પાપી માર હું કૃર થઈ
જે જાણે નહીં કોણ છું કથાથી આવી
શુદ્ધિની શુદ્ધિ મર્મ ... પાપી માર
રંગ કન્દો પાથરી બેહદ પ્રુથી છેલો મારો છેતરી
મધ છડી મદ મહી મર્મ નિમર હરામ
લડે બસ કીનો હવે કર અસિ લપપાપી

૨૩

વલ્લભ ઉમીલા ચપઠ નાનાલાલ

દુનિયા છે ઝેદ ઝાલી, ને લોડી બેલગમ ;
પેટે પાટા બાંધીને ભેગાં કરે છે દામ ;
દમડી કદી છુટે નહીં, હો દુટિ જ્ય ત્યામ ;

કરે છે વેઠ બાપી બેઠ દામના ગુલામ ;
 પલમાં, જળ નાખી અજળ. દેખાડોને કસળ,
 લાવી લાલચ વલગ, લુંટી લોભી બેઢના, તાગડ ધિનના-
 ધુતારા કરે.

ધરતીમાં માલ દાટે, લોભીને રાંડિ રાંડિ;
 તેને લાવીને ધરમાં, ખાઈએ સદા ધી ખાંડિ ;
 દિકર કરી જવુ મરી એ વાત છે હરામ,
 ભાંડ ભાઈ, બેડા નહાઈ, રામ બોલો રામ—પલમાં

સાધા શુભાભ

૨૪

બેસ બેસ જાની રહે રાડ શંખણી
 દિકરીના માટીને ધારી લીધો ધણી,
 ધણી મારી કર્યું ને મોઢુ કાળું
 સગી દિકરીને શાપવ્યુ જીનાળું
 કામી હરામી શીયાળની કુતરી
 વંઠી કુંવારેથી જરોણી   બેસ. બેસ.
 મરે તુતો ટળે પાપ કારમું
 ખાંડ હેતથી તાઈ કું ખારમું
 બંધાતી રાતી ચોમાસાની કુગળી
 બને તું કાળી વધાયણી   બેસ. બેસ

સમાપ્ત.

તીમે સખેલા પુસ્તકો શ્રી આર્ય નીતિદર્શક નાટક સમાજ
 થાન શાખા બનતેના મુકામ ક્યા હોય ત્યાંથી મળશે માટે
 સાહેબને જાણતાં હોય તઓએ રાકરી કોમલથી મગારી ૧૧
 પી. થા મેડકવામાં આવશે નહો. મોડપેડ કાગળ રાખવામાં ૨
 તહો

૧ સરસ્વતીચંદ્ર નાટકના ગાયનો (આવૃત્તી સાનથી)	૦-
૨ બાલતો કાગળ " (આવૃત્તી ૫૧)	૦-
૩ બહીમ દુલીયા " (આવૃત્તી બીજી)	૦-
૪ પરમુરુમ " (આવૃત્તી ૭૧)	૦-
૫ હંદાવતી " (આવૃત્તી ત્રીજી)	૦-
૬ વસુધરા ચને બધારી તલવાર નાટકના ગાયનો (આવૃત્તી બીજી)	૦-૨ -
૭ સલાપ વિશ્વામિત્ર નાટકના ગાયનો (આવૃત્તી પહેલી)	૦ ૨-૦
૮ આશુ જમાનો " (આવૃત્તી પહેલી)	૦-૫-૦
૯ આમ વીજમ " "	૦-૨-૦
૧૦ અમર ચાગીન્દ્ર " "	૦-૨-૦
૧૧ બાદશાહી હીલ " "	૦-૨-૦
૧૨ પતાપા પ્રમિલા (આવૃત્તી સહીત)	૦-૨-૦
૧૩ ચિતોડનો કરજી " "	૦-૨-૦
૧૪ કમલતા " "	૦-૨-૦
૧૫ સત્યવાદી દુરીચંદ્ર " "	૦-૨-૦

માલેકો,

શ્રી આર્ય નીતિ દર્શક નાટક સમાજ.

